УДК 338.439.5:664.1

А.В. ДЗЮБИНСЬКИЙ, О.В.ДЗЮБИНСЬКА

Луцький національний технічний університет

ДЕЯКІ ПИТАННЯ МИТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПЕРЕМІЩЕННЯ ВІДХОДІВ

A. DZYUBYNSKY, O. DZYUBYNSKA

Lutsk National Technical University

SOME ISSUES OF CUSTOMS REGULATION OF WASTE MOVEMENT

<https://doi.org/10.36910/6775-2310-5283-2022-15-4>

Мета. Дослідити існуючий стан та перспективи вітчизняних переробних заводів як на внутрішньому, так і зовнішньому ринках, а також оцінити вплив митної політики на їх розвиток.

Методика. Методологічною базою роботи стали наукові доробки українських та іноземних фахівців у сфері переробки та державного регулювання переміщення відходів. Враховуючи появу великої кількості нової інформації, автори основну увагу приділили обробці матеріалів наукових збірників та журналів, а також даних інтернет ресурсів, в яких подана статистична інформація, думки провідних фахівців-практиків.

При написанні статті були використані такі методи дослідження, як логічне узагальнення, системний підхід та теоретичний пошук, що ґрунтуються на пошуку на обробці інформації.

Результати. Україна перебуває в рейтингу країн, що імпортують відсортоване сміття. Однак, приводу для оптимізму цей факт не додає. Якщо багато країн імпортують відходи після максимальної переробки власних, то у нас переважає практика захоронення сміття, а отже вітчизняної сировини для повноцінного функціонування тих небагатьох переробних підприємств катастрофічно не вистачає. Через це українські підприємства просто змушені імпортувати, а держава прикладати зусиль для стимулювання такого роду імпорту та контролю за експортом стратегічно важливих ресурсів. Для нормального функціонування переробної галузі в Україні не достатньо лише застосування ефективною митної політики.

Першочергове завдання державних та місцевих органів влади має бути у організації роботи по виділенню ресурсоцінних компонентів зі сміття, а це в свою чергу не можливо без масштабного запровадження роздільного збору сміття, організації ефективною системи логістики та переробки. Розвиток галузі переробки може створити до 400 тис. додаткових робочих місць та забезпечувати щороку до 4-5 млрд. грн. ВВП. Крім цього, повторне застосування відходів суттєво знижує використання природних ресурсів та імпорт.

***Практична значимість.** Отримані результати можуть бути використані в роботі вітчизняних підприємств, а також органів, що здійснюють регуляторну політику.*

***Ключові слова.** Відходи, ринок, політика, мито, квота, регулювання.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими і практичними завданнями. Україна сьогодні перебуває в рейтингу країн, що імпортують відсортоване сміття. Однак, приводу для оптимізму цей факт не додає. Якщо багато країн імпортують відходи після максимальної переробки внутрішніх, то у нас переважає практика захоронення сміття, а отже власної сировини для повноцінного функціонування тих небагатьох переробних підприємств катастрофічно не вистачає. Через це вітчизняні підприємства просто змушені імпортувати, а держава прикладати зусиль для стимулювання такого роду імпорту та контролю за експортом стратегічно важливих ресурсів.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. В нинішніх умовах господарювання виникає проблема у пошуку ефективних шляхів застосування ресурсів та їх відновлення. Досягнення цього можливе за рахунок зменшення об'ємів утворення та захоронення сміття, ріст обсягів їх сортування для подальшого використання із застосуванням технологічних інновацій.

Питання збереження ресурсів розглядаються в працях Л. Мельника, І. Сотник, С. Скокова, Т. Кваші, Л. Мусіної; дослідження стану поводження з ТПВ розглянуто в роботах М. Щурика, О. Надраги, А. Костюк, О. Шандрівської та Є. Крикавського.

Цілі статті полягають в дослідженні перспектив розвитку галузі переробки відходів в нашій країні.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Для більш глибокого розуміння суті проблеми спробуємо хоча б в загальному проаналізувати стан справ в сфері поводження з відходами. За інформацією Євростату, круговий показник використання ресурсів (питома вага, що вилучаються та йде назад в економіку) уже в 2017 році складав майже 12 %. Найвищим він був в Нідерландах – близько 30 %, Франції – 18,6 %, В. Британії та Бельгії – 17,8 %. На середньоєвропейському рівні цей показник знаходився в Австрії – 11,7 %, у сусідній Польщі - 9,5 %, а в Люксембурзі, Словенії, Данії, Чехії, та

Естонії - в межах 8-9% [111]. В ЄС вважають, що повномасштабний перехід на модель циклічної економіки (очікується до 2030 року) забезпечить ріст світового ВВП на 4,5 трлн дол. США. В Україні ж станом на сьогодні, переробляється лише приблизно 6 % сміття.

У структурі джерел генерування сміття, найбільше його утворюється в сферах економічної активності. У країнах Євросоюзу приблизно 92 % відходів припадає на економічно активні структури, а 8 - на домогосподарства. В Україні, так як і в Румунії, Естонії чи Болгарії, 98 % - сміття в сфері економічної активності. Вищим цей показник є лише у Фінляндії – 99 %. Найбільша в структурі утворення відходів на домогосподарства припадає у Ісландії (40 %), Латвії (34 %) та Португалії (33 %).

У середньому в ЄС в розрахунку на одну особу припадає близько 500 кг відходів щороку. Найбільший їх обсяг спостерігається у Данії – більше 700 кг. Понад 600 утворюється в Німеччині, на Мальті та Люксембурзі; понад 500 кг – Нідерландах, Португалії, Австрії Франції, Фінляндії; понад 400 – в Латвії, Естонії, Словаччині, Бельгії, Хорватії, Болгарії, Литві, Швеції, Словенії, Іспанії, Італії; понад 300 – в Угорщині, Польщі та Чехії. У країнах не членах ЄС, Швейцарії та Норвегії, обсяг побутових відходів складає 703 кг та 739 кг відповідно. В Україні, за нашими підрахунками, на людину припадає трохи більше 200 кг муніципальних відходів, з розрахунку приблизно 9 млн. т щорічних утворень (табл.1).

Таблиця 1. Динаміка побутових відходів на душу населення, кг/особу

Області	Роки				
	2015	2016	2017	2018	2019
1	2	3	4	5	6
Вінницька	162	174	149	153	185
Волинська	275	281	284	166	317
Дніпропетровська	159	189	171	242	261
Донецька	129	124	143	124	129
Житомирська	161	212	240	248	254
Закарпатська	95	157	215	237	263
Запорізька	166	233	255	341	362
Івано-Франківська	120	133	155	126	141
Київська	538	594	123	124	197
Кіровоградська	309	307	246	621	395
Луганська	59	59	68	67	74
Львівська	66	413	253	261	274

1	2	3	4	5	6
Миколаївська	250	296	268	254	195
Одеська	502	641	670	64	356
Полтавська	216	194	216	214	222
Рівненська	151	152	150	170	196
Сумська	155	171	175	182	168
Тернопільська	172	160	270	288	277
Харківська	305	277	274	281	282
Херсонська	219	191	163	188	172
Хмельницька	226	217	178	193	274
Черкаська	166	153	161	163	162
Чернівецька	169	167	30	28	221
Чернігівська	210	194	205	215	226

Джерело. Розраховано автором на основі [1-2].

Щороку ми імпортуємо лише однієї макулатури, за різними оцінками, на суму від 50 до 80 мільйонів доларів, при цьому 95 % власних твердих відходів (ТВ) забороняються на полігонах, далеких від природоохоронних та екологічних вимог.

За офіційною інформацією сьогодні в Україні функціонує 33 картонно-паперових переробних підприємства сумарною потужністю майже 1,2 млн. тонн. Вони виробляють майже 1 млн. тонн продукції, задовольняючи повністю внутрішній промисловий попит та частково попит населення в паперовій продукції. Так, з 1000 кг макулатури можна отримати 0,75 тонн:

- упаковок для курячих яєць;
- картонних піддонів;
- коробок для пакування;
- туалетного паперу;
- одноразової тари чи пакувального картону.

Річна потреба в сировині для цих переробних фабрик лише трохи більше як на половину забезпечується вітчизняною макулатурою. Сьогодні, через проблеми з поставками з РФ (раніше головний експортер макулатури в Україну, але з квітня поточного року діє заборона на імпорт паперу з країни-агресора), головними імпортерами макулатури стали Словаччина, Польща, Румунія та Угорщина.

Разом з тим, запуск у 2021 році нових переробних заводів у Німеччині швидше за усе призведе до того, що відходи паперу у 2022 р. в країнах Євросоюзу стануть надто затребуваними, що не зможе не позначитися на вітчизняній галузі.

Намагаючись стимулювати імпорт макулатури, 20 грудня 2021 року своїм Наказом № 696 «Про затвердження Змін до Класифікатора звільнень від сплати митних платежів при ввезенні товарів на митну територію України» Міністерство фінансів України подовжило дію пільг по ввізному миту на макулатуру – нульова ставка на товарну позицію УКТ ЗЕД 4707. Таке рішення має запобігти зупинці переробних підприємств, що виробляють в Україні, зокрема, посібники, підручники, художню літературу, зошити тощо.

Крім цього, згідно з оновленим п. 23 підрозд. 2 розд. XX «Перехідні положення» податкового кодексу операції з імпорту паперу та картону (макулатури та відходів), до 01.01.2027 р. імпорт деякого сміття буде звільнятися від нарахування та сплати податку на додану вартість. До нього (відповідно до Закону України «Про Митний тариф України» від 04.06.2020 № 674-IX) відносять відходи картону чи паперу для переробки, включаючи непродані газети, журнали, брошури та реклама, довідники, бухгалтерські та інші документи, якщо вони не передаються в архів тощо. Не відносять відходи, що містять дорогоцінні метали чи їх сполуки, наприклад відходи фотопаперу із вмістом срібла (товарна позиція 7112). Таким чином пільги поширюються лише на товарну позицію 4707 Українського класифікатора витрат зовнішньоекономічної діяльності (табл.2).

Таблиця 2. Перелік відходів паперової продукції, що підпадає під пільги при імпорті

Код товару згідно з УКТ ЗЕД	Перелік товарів, що відповідають коду
4707 10 00 00	невибілені крафт-папір або картон чи гофровані гатунки паперу або картону
4707 20 00 00	інший папір або картон, одержані головним чином з вибіленої целюлози, не забарвлені в масі
4707 30 10 00 та 4707 30 90 00	папір або картон, одержані головним чином з механічної деревної маси, до складу якої включаються старі та непродані примірники газет і журналів, телефонні довідники, брошури та рекламні видання й інші
4707 90 10 00 та 4707 90 90 00	інші несортвані та відсортовані відходи та макулатура

Джерело. Український класифікатор товарів зовнішньоекономічної діяльності

Дещо інша ситуація на вітчизняному ринку металобрухту. За оприлюдненими "Інтерфакс-Україна" даними у січні-листопаді минулого року Україна різко збільшила експорт брухту металів. Цифра вражає, ріст

склав майже 2500 відсотків, якщо порівнювати з аналогічним періодом 2020 р. - з 8,55 млн. дол. до 211,92 млн. дол. За даними Держмитслужби лише в листопаді експорт становив 16,17 млн. дол. (352,34 тис. дол. у минулому році).

Активний ріст експорту брухту викликав обґрунтоване занепокоєння стосовно майбутнього вітчизняної металургії. В зв'язку з чим уряд у травні подовжив дію експортного митна на металобрухт, а уже в кінці року запропонував проєкт постанови про заборону експорту металобрухту до кінця 2022 року. В рамках змін до Державного бюджету на 2021 рік, Верховна Рада пристала на пропозицію Кабміну та внесла зміни до заключних та перехідних положень закону України №1419-IX щодо подолання дефіциту металобрухту на внутрішньому ринку, збільшивши експортне мито з 58 до 180 євро за тону.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Для нормального функціонування переробної галузі в Україні не достатньо лише застосування ефективної митної політики. Першочергове завдання державних та місцевих органів влади має бути у організації роботи по виділенню ресурсоцінних компонентів зі сміття, а це в свою чергу не можливо без масштабного запровадження роздільного збору сміття, організації ефективної системи логістики та переробки. Розвиток галузі переробки, за оцінкою ЄБРР, може створити до 400 тис. додаткових робочих місць та забезпечувати щороку до 4-5 млрд. грн. ВВП. Крім цього, повторне застосування відходів суттєво знижує використання природних ресурсів та імпорт.

Список використаних джерел

1. Стан сфери поводження з побутовими відходами в Україні за 2019 рік. Міністерство розвитку громад та територій України, 2020. URL: <https://www.minregion.gov.ua/napryamki-diyalnosti/zhkh/terretory/stan-sfery-povodzhennya-z-pobutovymy-vi/>.
2. Статистичний збірник «Регіони України» 2019 / За ред. І. Є. Вернера. Ч. І. Київ : Державна служба статистики України, 2019. 309 с. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2019/zb/12/zb_ru1ch2019.pdf
3. Україна імпортує відходи з інших країн на мільярди. Чому так та як у нас працює бізнес з переробки сміття? URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2021/06/18/675131/>
4. Матвєєв Ю. Б., Гелетука Г. Г. Перспективи енергетичної утилізації твердих побутових відходів в Україні. *Аналітична записка БАУ*. 2019. № 22. 48 с. URL: <https://uabio.org/wp-content/uploads/2020/01/position-paper-uabio-22-ua.pdf>

References

1. Stan sfery povodzhennya z pobutovymy vidkhodamy v Ukrayini za 2019 rik. Ministerstvo rozvytku hromad ta terytoriy Ukrayiny, 2020. URL: <https://www.minregion.gov.ua/napryamki-diyalnosti/zkhk/terretory/stan-sfery-povodzhennya-z-pobutovymy-vi/>.
2. Statystychnyy zbirnyk «Rehiony Ukrayiny» 2019 / Za red. I. YE. Vernera. CH. I. Kyiv : Derzhavna sluzhba statystyky Ukrayiny, 2019. 309 s. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2019/zb/12/zb_ru1ch2019.pdf
3. Ukrayina importuye vidkhody z inshykh krayin na mil'yardy. Chomu tak ta yak u nas pratsyuye biznes z pererobky smittya? URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2021/06/18/675131/>
4. Matvyeyev YU. B., Heletukha H. H. Perspektyvy enerhetychnoyi utylizatsiyitverdykh pobutovykh vidkhodiv v Ukrayini. *Analitychna zapyska BAU*. 2019. № 22. 48 s. URL: <https://uabio.org/wp-content/uploads/2020/01/position-paper-uabio-22-ua.pdf>

The purpose of the article is to investigate the current state and prospects of domestic processing plants in both Ukrainian and foreign markets, as well as to assess the impact of customs policy on their development.

Methodology. The methodological basis of the work was the scientific achievements of Ukrainian and foreign experts in the field of processing and state regulation of waste movement. Given the emergence of a large amount of new information, the authors focused on processing the materials of scientific collections and journals, as well as data from Internet resources, which provide statistical information, the views of leading practitioners.

While writing the article, research methods such as logical generalization, systematic approach and theoretical search were used, which are based on information search and processing.

Results. Ukraine is one of countries that import sorted garbage. However, this fact does not add reason for optimism. If many countries import waste after the maximum processing of their own, then we have a predominant practice of landfilling, and therefore domestic raw materials for the proper functioning of the few processing plants are catastrophically lacking. Because of this, Ukrainian companies are simply forced to import, and the state is making efforts to stimulate such imports and control the export of strategically important resources.

An effective customs policy is not enough for the normal functioning of the processing industry in Ukraine. The priority of state and local authorities should be to organize work on the allocation of valuable components from garbage, and this in turn is not possible without the large-scale introduction of separate garbage collection, the organization of an efficient logistics and processing system. The development of the processing industry can create up to 400 thousand additional jobs and provide up to 4-5 billion UAH of GDP annually. In addition, the reuse of waste significantly reduces the use of natural resources and imports.

Practical significance. The obtained results can be used in the work of domestic enterprises, as well as regulatory policy bodies.

Keywords: waste, market, policy, duty, quota, regulation.

Стаття рекомендована до друку доктором технічних наук,
професором ЛНТУ Ткачук В.В.

Дата надходження в редакцію 01.02.2021 р.